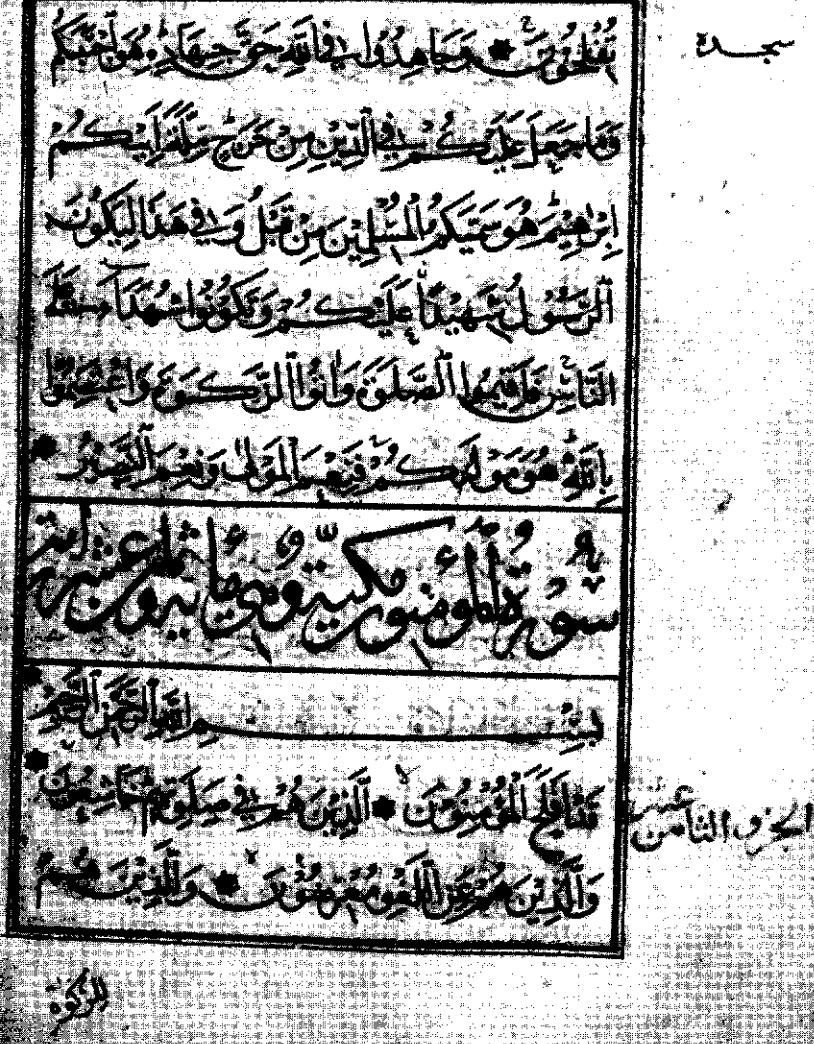

اعجاز هنری قرآن

احمد مسجد جامعی

و نظایر آن دارند، دارای وحدتی هستند که این وحدت ناشی از تمسک آنها به معماز فرقانی است. از این دو مجموعه‌داری به عنوان فرهنگ، مدنی و هنر اسلامی ساخته می‌شود که علی رغم تمایزات، دارای نسبت‌های تعریف شده‌ای هستند.

از سورت و فقط این کتاب «بی‌کرفته نا باطن و معنای آن، الپام بخش پدیده‌ترین و ذرازه‌ترین فریبین‌های بشری می‌باشد»^{۱۴} این وحدت ناشی از کنایه‌های اسلامی دیگر از این جایز شایسته‌ی مقایله و مقایسه با قرآن کریم نیستند. در همین وجه هنری، یکی از نعمایرات موجود بین هنر اسلامی و هنری دیگری در سایر مکافات این نکته است که هنر اسلامی تنها هنر معابد و مناسک نیست، بلکه هنری است که وارد همه‌ی حوزه‌های زندگی می‌شود. نقش‌هایی که در سجاده‌ها هست، همان نقش‌هایی است که در فرش‌ها و زیراندزهای دیده می‌شود، نقش‌هایی که در محراب‌ها هست، همان نقش‌هایی است که در بنایهای محل‌های کار و کسب و زندگی هم وجود دارد. بنابراین، هنر اسلامی، هنری است که ورد ننم و چونه زندگی می‌شود و صرفاً این نیست که هنری در حوزه‌ی معابد باشد، حتی در حوزه‌ی وسیع‌تر زندگی‌های جمعی و شهرهای اسلامی بیز این امر مبالغ است.

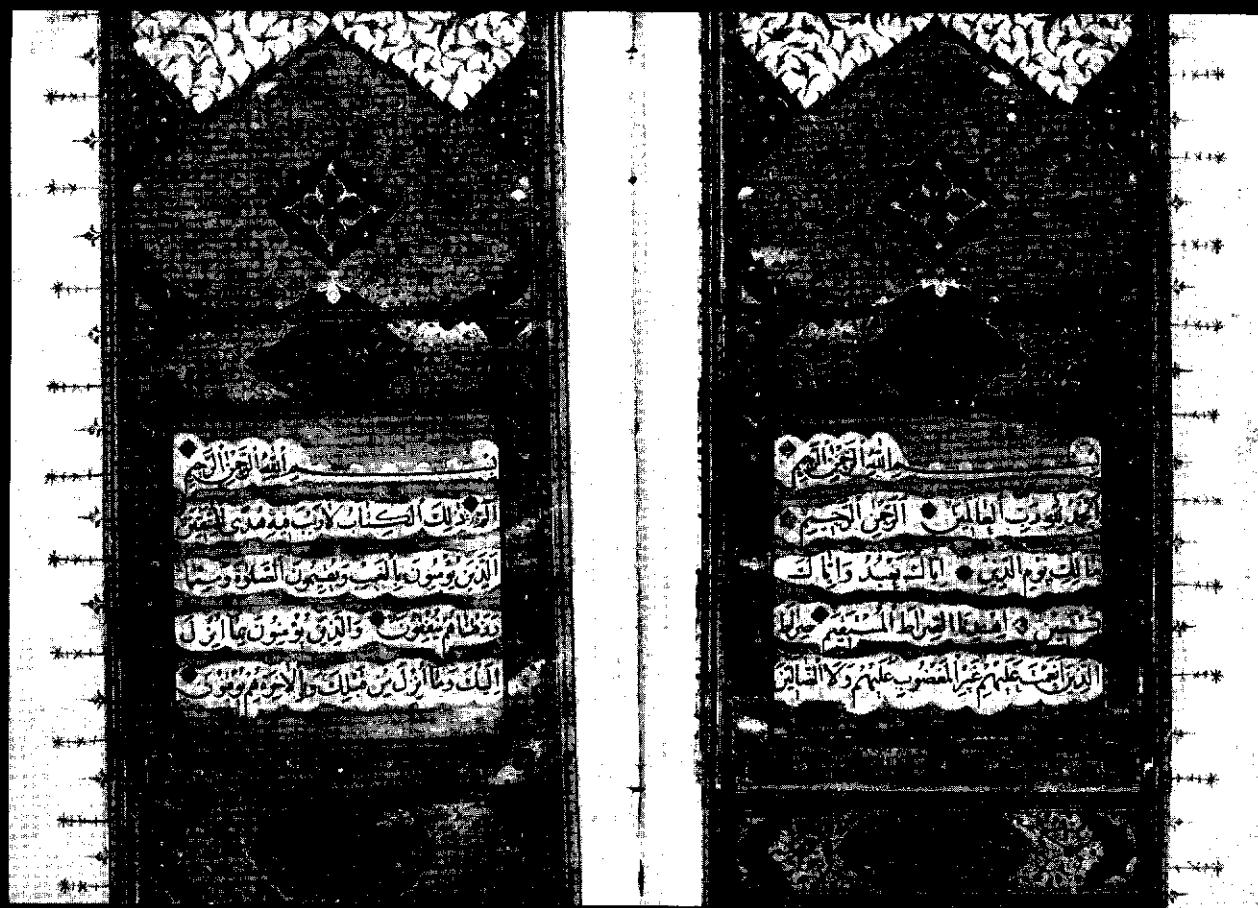
زندگی در شهرهای اسلامی یک نوع وحدت خاص با هنر اسلامی دارد. معموریت بنایهای شهرها، معابد و مساجد هستند. محل‌های کار، مساقن عمومی و ارک شهری حول معابد و مساجد تعریف شده است و این نسبت

یا پامبر اکرم (ص) می‌فرمایند. «قرآن سنازکان درخشانی دارد و بر فراز این سنازکان، ستارگان دیگری است. تسخیحی‌هایش بیان نمی‌کنند و عجایی‌شیوه نمی‌شود. جراغ‌های هذلیت و متزلگاه‌هایی حکمت و دانش در قرآن است».

از حضرت نبی اکرم (ص) نقل است که قفضل عبدت نزد من خواندن قرن است.

از این رو در باب رابطه‌ی هنر و قرآن به مسائلی آشناز می‌کنیم. با این فرض که قرآن کتبی هری است، یعنی اساساً و ذاتاً بعدی هنری دارد، آنکه این به معنای این نیست که اعجاز قرآن صرفاً در هنر خلاصه می‌شود، مسلسل قرآن فقط یک اثر هنری نیست، زیرا بعد از علمی و عملی بیز دارد. قرآن کتاب هدایت انسان است و انسان تنها دارای وجود عقلانی و احساسی نیست. قرآن علاوه بر اینکه با اندیشه و عمل نسان سر و کار دارد، با ذوق و هنر نیز سر و کار دارد. قرآن کریم از هنگام نزول ناکون سرجشمه‌ی پیدایش و سرمایه‌ی پرورش روح‌ها و همت‌های استوار بوده است. اراده‌ها و افکار عمیق و عالی‌ترین معارف و نظریات ادبیات و ذهن ایکیزترین هنرها در حوزه‌هایی که نیز فریبین، از قرآن سرجشمه کرفته است. در تمام اکتف عالم و در تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قرآن محور این حوزه‌ی عظیم فرهنگی است. حدائق چهار حوزه‌ی فرهنگی در جهان و تمدن اسلامی داریم و این حوزه‌ها با وجود نقاوت‌هایی که در زمینه‌های شکل‌گیری بستر تاریخی، شرایط محیطی

لَا يَسْكُنُ كَارِبَقَةَ الْأَنْذَقَةِ مُهَاجِرًا مُهَاجِرًا
أَعْيُّلُ أَنْ لَوْجِيَّهُ أَفَالْكَنْجَيَّا كَمَرْكَنْجَيَّا
مَلْكُونْجَيَّا مُهَبَّرْ بَنْجَيَّا وَلَعَكَ الْكَنْجَيَّا فَلَمَّا مَلَكَتْ
الْأَنْذَقَةَ هُرْلَمَلَنْجَيَّا وَعَدَ لِلْمَلْكَيَّا فَلَمَّا مَلَكَتْ
بَلْكَنْجَيَّا سَلَمَلَنْجَيَّا كَانْجَيَّا فَلَمَّا مَلَكَتْ
بَلْكَنْجَيَّا الْأَنْذَقَةَ هُرْلَمَلَنْجَيَّا وَعَدَ لِلْمَلْكَيَّا
لِلْأَنْذَقَةِ كَنْجَيَّا وَرَدَتْ الْأَنْذَقَةَ كَنْجَيَّا
مَسْتَكْنَجَيَّا كَنْجَيَّا الْأَنْذَقَةَ كَنْجَيَّا
لِلْأَنْذَقَةِ كَنْجَيَّا كَنْجَيَّا كَنْجَيَّا كَنْجَيَّا

خطوط اسلامی را بینا کنند. تذهیب گران نیز به دلیل اهمیت قرآن همواره با اختیاط و طهارت خاصی نفوش مجرد و منطبق با آیات الهی را در تاریخ هنر اسلامی خلق کرده‌اند. به سیاری از اثار هنر قرآنی در حوزه‌ی نقاشی در قرون اخیر کمتر توجه شده است، اما هیچ نگارگر بزرگی نیست که مثلاً معراج حضرت نبی کرم (ص) را کار نکرده باشد. یعنی نگارگری هم برخاسته از نگاه انسانی و قرآنی بوده است. این است که به مرکت رشد هنر در قرآن، شاهد رشد هنر در سایر زمینه‌های هم بوده‌ایم، به ویژه که هنر اسلامی، هنر همدی زندگی است. این نیز ناشی از آن است که دین اسلام وارد تمام حوزه‌های حیات پسربی می‌شود.

دورنمای بیدرگیری هنری از قرآن برای اکنون و آینده نیز اهمیتی فوق العاده دارد. امروز در هنر حوزه‌های جدیدی تعریف شده و تنها پرداختن به تذهیب و شعر و تجلید و خوشنویسی، کافی نمی‌کند. دنیای امروز و هنر مدرن، تحت تأثیر نگاه غربی است. نوع مواجهه‌ی قرآن با این نگاه چگونه است؟ نوع مواجهه‌ی مسلمانان با این نگاه چگونه است؟ سببین قرآن و انسان امروز چگونه است؟ ما چگونه می‌توانیم از هنر قرآنی در عرصه‌های جدید و با کمک رسانه‌های نوین بیدر بیریم، مسئله‌ی اخرا. مسئله‌ی بارگشت به قرآن در جهان اسلام است. من کم و بیش شاهد این بازگشت در عرصه‌های هنری نیز هستم.

سیاری ارکشورها بد اثار کهن و میراث فرهنگی خود رغبت پیدا کرده‌اند و به تجذیبات هنرهای جدید علاقه‌مند شده‌اند. آن نقطه‌ی مشترک بین بازگشت به قرآن و بازگشت به هنر و نگاه هنری و استفاده از هنرهای جدید کجاست و ما چگونه می‌توانیم نگاه قرآنی را در این عرصه‌ها بسط بدیم؟ آن شاء الله بتویم از حوزه‌های مطالعات قرآنی نگاه مجددی به هنر قدیم و هنر جدید بیندازیم و از تدبیشهایی و لای قرآنی در زندگی خود و مردمان بجهة بکبریم.

قرآن فراز دهنده و مانند حافظ در شعر انان رایه‌های چندگاهه‌ی پیدیدار شده است. سایر هنرمندان به همین دلیل تحت تأثیر ادبیات قرآن بوده‌اند. چنان که نگارگری، تذهیب، خوشنویسی، معماری، بافت‌های سنتی و قلم زنی، رابطه‌ی نتکانشکی با ادبیات دارند. ادبیات ما دینی است و همه‌ی این هنرها از طریق این هنر کلیدی از جهت مضمون با دین مرتبط می‌شود. بر همین اساس تجیی ایات قرآنی در همه‌ی هنرها همانند تدبیه‌های مساجد و امکن و هنرهای سنتی حتی در مفروشات از جنیه‌ی هنر دینی مشاهده می‌شود.

برخی هنرها اسلامی به نحو مستقیم و به لحاظ فرم و مضمون در قرآن پیدیدار کشته و به تعبیری، اختراع و ظهور این هنرها پس از نزول قرآن بوده است. مانند هنر خوشنویسی، کتاب رایی و ارایه‌های تزیینات قرآنی که از این مقوه‌اند. انجه هنرمند به عنوان طرائف هنری تعریف و نسبت و معنایی که بین این طرائف به لحاظ هنر دینی استنیطاً می‌کند بسیار کسر است. شمسه به عنوان یک عنصر ثابت هنرهای اسلامی ذکر می‌شود و ظهور این عنصر به اینهی «للہ نور السموات والارض» بارگی کردد. هنگامی که این ایده تجسم پیدا می‌کند، این تجسم به صورت شمسه است که در قلب هنری مختلف عرصه می‌شود و در تمام حوزه‌های هنری وارد می‌کردد. این هنرها و پیدایش این‌ها و همچنین سیر نظرور و تحول و نکمل و جنبه‌ها و گونه‌های مختلف از تمام امیدیون قرآن است. در این میان از افرادی مثل «ابن معن» و «بن بواب» می‌توان نام برد که البته از «بن مقاله» چیزی در دست نیست. اما از بزرگترین شاکردنش «بن بواب»، خوبیخانه یک اثر را فرانسوی‌ها و ایتالیانی‌ها مانده است. البته مناسفانه چاپ این اثر را فرانسوی‌ها و ایتالیانی‌ها نگام داده‌اند. امیدوریم که در کشور ما نیز این اثر چاپ شود. از یافتوت مستعمی میز باید نام برد که چند سال پیش اجلس بافت را برگزار کردیم و درباره‌ی شخیصیت بافت، مقالات ارزشمندی عرضه شد.

اینها و باقی کابیان قرآن در خل عذبت و خدمت به قرآن نوازنده‌اند از نوع